РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

№ 2 (37)

Березень – квітень 2021 р.

DOI 10.53672/ej.2.2021

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.
Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.
Землянська О. В.
Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.
Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут Ψ Kyiv ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ І ПОЛІГРАФА

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій з 2015 року, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

DOI: 10.53672/ej.2.2021

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал

Електронне видання

Виходить один раз на два місяці

Засновано у травні 2016 року

2021, № 2 (37)

березень – квітень 2021 р.

Київ

expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.2.2021[1]
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000

Ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785)

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович[3]

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08[2]

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025

С89 **Судово-психологічна експертиза.** Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферат.-наук. online журн. — 2021. — № 2 (37) (березень – квітень 2021). — 68 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Журнал присвячений теорії і практиці судово-психологічної експертизи, застосуванню поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній діяльності. Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Для судових експертів, психологів, поліграфологів, правників, науковців і здобувачів освіти.

УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів. Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються. За точність викладеного матеріалу та достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори. Зміни тексту та скорочення, що не впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією без узгодження з автором. Комерційне використання матеріалу заборонено. Авторські права належать їх авторам. Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту.

Електронна сторінка номера — див. «Посилання»[1]

Журнал включено до: Google Scholar, ISSN Portal, Crossref, Реєстр наукових видань України, Polska Bibliografia Naukowa (PBN), Реєстр суб'єктів у сфері медіа.

Випуск сформовано в електронному архіві журналу з матеріалів, оприлюднених на сайті видання; дати першого оприлюднення зазначено біля кожного матеріалу.

© Автори матеріалів, 2021
© Видавник Назаров О. А., оформлення PDF-версії, 2021

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (стаж експертної діяльності з 2000 р.), поліграфолог, правознавець

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (психологічні науки)

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика» (юридичні науки)

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», здобувач ступеня доктора філософії (юридична психологія)

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор; Одеський державний університет внутрішніх справ

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, заслужений юрист України; Національна академія внутрішніх справ

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор; Державний науково-дослідний інститут МВС України

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор; Національний університет «Одеська юридична академія»

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік Академії економічних наук України; Дніпровський державний технічний університет

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент; НТУ «Харківський політехнічний інститут»

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор; професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент; ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент; Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук; Одеський державний університет внутрішніх справ

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса (Полтавське відділення), атестований судовий експерт

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса, атестований судовий експерт

Савостін О. П. — старший судовий експерт; Одеський НДІ судових експертиз, атестований судовий експерт

Лисенко А. Б. — експерт-поліграфолог; Міжнародна асоціація професіоналів у поліграфології (AIPP)

Шаповалов В. О. — експерт-поліграфолог, атестований судовий експерт; ГО «Колегія поліграфологів України»

Зміст

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ 4

ПЕРЕДМОВА 8

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) 10

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань *10*

Авдєєва Г. К. Оцінка достовірності висновку експерта як джерела доказів в Україні та в інших країнах: порівняльно-правовий аналіз . . . 10

Слюсаренко В. Є. Експертні дослідження документальної обґрунтованості розрахунків втраченої вигоди 13

Слюсаренко В. Є. Експертні дослідження документальної обґрунтованості розрахунків втраченої вигоди 16

Сухіна І. Бібліотека психологічної експертизи: Сухіна І. Родинний супровід дітей раннього віку з аутизмом 19

1.2. Проблемні аспекти застосування поліграфа *22*

Лыкова О. В. Мовленнєві ознаки нещирості у висловлюваннях, переданих за допомогою інтернет-телефонії Skype : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук : спец. 10.02.21 «Прикладна та математична лінгвістика» 22

1.3. Судово-психологічна експертиза *26*

Комітет міністрів Ради Європи. Організація та проведення опитування, отримання свідчень, заяв від дитини під час судового провадження у суді в країнах державах-членах Ради Європи згідно з Керівними принципами Комітету міністрів Ради Європи, щодо правосуддя дружнього до дітей 26

Землянська О. В. Землянська, О. В. Особливості посмертної судово-психологічної експертизи 29

Бандурка О. М., Бочарова С. П., Землянська О. В. Бандурка, О. М. Психологічний коментар до окремих статей нового Кримінального кодексу України. 32

1.4. Правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності *34*

Рувін О. Г., Полтавський А. О., Будко Т. В., Голікова Т. Д., Жеребко О. І., Камінський А. М., Молибога М. П., Назаров В. В. Розроблення експертних методик: зміст, структура, оформлення (з урахуванням міжнародних стандартів, прийнятих в Україні) : метод. рек 34

Зейкан Я. П. Адвокатська техніка: методика підготовки прямого допиту і вступної промови 38

Верховний Суд (Касаційний кримінальний суд). Процесуальна дія ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ не може розглядатися як така, що порушує право особи зберігати мовчання, вона пов`язана з необхідністю отримання доказів, які носять об`єктивний характер, і не залежать від волі особи 40

ГС «Мережа правового розвитку». Комплексне правове мапування (вирішення проблем) чотирьох видів судових справ для людей, які віднесені до внутрішньо переміщених осіб. Фінальний аналітичний звіт за результатами проведення дослідження. - К.: ГС «Мережа правового розвитку» межах Програми О 43

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ 48

Конгресвумен Марсі Каптур закликала президента Зеленського відновити свої зобов'язання щодо реформ в Україні. 13 березня 2021 року пройшов XI з'їзд партії «Слуга народу». Реформа судової експертизи в Україні – «буксує» 48

Психолого-лінгвістична експертиза. Вебінар 20 грудня 2019 року Незалежного Інституту Судових Експертиз 48

Психологічна експертиза. Вебінар 13 березня 2021 року Незалежного Інституту Судових Експертиз: «Захист честі, гідності та ділової репутації: можливості судової експертизи». 49

У Держприкордонслужбі з 2017 року за допомогою поліграфа перевірили 1710 прикордонників 49

Суддя ККС ВС висвітлив питання стосовно доказів і доказування у кримінальному провадженні 49

Американська поліграфологічна асоціація сформулювала офіційне повідомлення, що 19 квітня 2021 року виповнилося 100 років прототипу класичного поліграфа в світі та народженню професії поліграфолога 50

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ 53

Mobi-підлокітники Polygraph: серійний випуск 53

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 56

ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ І ТЕЗ АВТОРІВ 59

ВІДОМОСТІ ПРО ЖУРНАЛ 62

ВИХІДНІ ДАНІ 68

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Передмова

Наш журнал — реферативно-науковий. Поряд з авторськими статтями, які вперше публікуються саме тут, ми подаємо реферати вже опублікованих праць: наукових статей, посібників, оглядів судової практики, офіційних документів. Реферат стисло передає зміст першоджерела; біля кожного такого матеріалу є позначка «Реферат», анотація та бібліографічний опис першої публікації. Так журнал показує, що нового з'явилося в науці й практиці, і веде читача до оригіналу.[1]

Шановні колеги! Судова експертиза — професія для тих, хто не зупиняється на першому поясненні. Номер 2021, № 2 (37) за березень–квітень 2021 року пропонує 12 матеріалів про висновок експерта як доказ, судово-психологічна експертиза, права дитини і сімейні спори.

> *Новина зі світу судової експертизи. 29 квітня 2021 року у Великій Британії ухвалено Закон про регулятора судової науки (Forensic Science Regulator Act 2021, c. 14). Він передбачає призначення Регулятора і регулювання судово-експертної діяльності.*[2]

Найпопулярніший матеріал номера — «Оцінка достовірності висновку експерта як джерела доказів в Україні та в інших країнах: порівняльно-правовий аналіз». Прочитайте його, поділіться з колегами і повертайтеся до архіву журналу: кожен номер — це крок до професії, яка допомагає суду бачити правду.

Редакція журналу

REFERENCES

1. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh

ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Forensic Science Regulator Act 2021. Introduction (legislation.gov.uk). URL: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/14/introduction/enacted (data zvernennia: 04.11.2026).

Розділ 1. Наукові публікації (статті, реферати статей)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію. До наукових публікацій подано розширену анотацію українською мовою з ключовими словами та англомовну анотацію (Abstract, Keywords); наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

Оцінка достовірності висновку експерта як джерела доказів в Україні та в інших країнах: порівняльно-правовий аналіз[1]

Авдєєва Г. К.

Оригінальна публікація · оприлюднено 06.09.2021

Анотація. Чи здатні слідчий, прокурор і суд без сторонньої допомоги оцінити достовірність висновку судового експерта? Авдєєва Г. К. розглядає це питання в порівняльно-правовому ключі. За ч. 2 ст. 84 КПК України висновок експерта є процесуальним джерелом доказів; його належність і допустимість встановити порівняно легко, а наукову обґрунтованість, ефективність методів і методик та об'єктивність висновків значно складніше. Емпіричну основу становлять анкетування слідчих, оперативних співробітників, прокурорів, суддів і адвокатів (за даними авторки, 75 % респондентів не можуть самостійно оцінити достовірність висновку, а 78 % підтримують законодавче закріплення залучення обізнаних осіб), аналіз 15 рішень ЄСПЛ, 17 рішень Верховного Суду США, 26 рішень судів України різних юрисдикцій, а також нормативних актів і праць зарубіжних науковців. Авторка показує, як у США експертні докази оцінюють за Правилом 702 Федеральних правил доказування та «критеріями Дауберта», наводить дані звіту PCAST (2016) і ФБР про експертні помилки, а також опитування суддів М. Б. Ковери та Б. Д. Маколіффа, яке засвідчило обмежену здатність суддів розпізнати недостовірні висновки. Описано залучення незалежних фахівців у Німеччині (§ 245 КПК ФРН), Італії, Нідерландах, Великій Британії, Австралії та Китаї і позицію ЄСПЛ, за якою відхилення судом рецензій спеціалістів на висновки експертів порушує ст. 6 Конвенції. Українське регулювання оцінено критично: за Порядком проведення рецензування висновків судових експертів (наказ Мін'юсту від 03.02.2020 № 335/5) рецензування спрямоване лише на вдосконалення майстерності експертів, його здійснюють працівники державних установ, і воно не слугує спростуванню чи підтвердженню висновку. Водночас судова практика, зокрема постанова Верховного Суду від 14.01.2021 у справі № 922/2216/18, уже визнає значення незалежної рецензії. Встановлено, що в усіх досліджених країнах, крім України, для оцінки достовірності висновку залучають незалежну обізнану особу. Разом з Ю. Ю. Ярославом і Б. М. Ісаковичем авторка пропонує доповнити ч. 1 ст. 94 КПК

України нормою про рецензування висновку фахівцем з відповідною вищою освітою, науковим ступенем і щонайменше десятирічним досвідом у судовій експертизі. Така рецензія не є джерелом доказів, має допоміжний характер і може стати підставою для повторної (додаткової) експертизи або перехресного допиту експерта й рецензента.

Ключові слова: висновок експерта, оцінка висновку експерта, достовірність висновку експерта, наукова обґрунтованість висновку, рецензування висновку експерта, оскарження висновку експерта, незалежний експерт, критерії Дауберта, перехресний допит, повторна експертиза, порівняльно-правовий аналіз, кримінальне провадження.

Assessing the Reliability of an Expert Opinion as a Source of Evidence in Ukraine and Other Countries: A Comparative Legal Analysis

Avdieieva H. K.

Abstract. Under the Criminal Procedure Code of Ukraine, an expert opinion is a procedural source of evidence assessed for relevance, admissibility and reliability, yet the last criterion is the hardest for investigators, prosecutors and judges to apply without specialist knowledge. Avdieieva H. K. examines how reliability is assessed in Ukraine and in common-law, continental and Far Eastern jurisdictions. The study combines a questionnaire survey of investigators, operational officers, prosecutors, judges and defence lawyers, in which, according to the author, 75 % of respondents could not evaluate reliability unaided and 78 % favoured statutory involvement of knowledgeable persons, with an analysis of 15 judgments of the European Court of Human Rights, 17 decisions of the US Supreme Court and 26 Ukrainian court decisions, as well as legislation and scholarship from the USA, Germany, Italy, the Netherlands, Canada, the United Kingdom, Australia and China. Drawing on Rule 702 of the Federal Rules of Evidence, the Daubert criteria, the 2016 PCAST report and surveys of judges, the author shows that error rates in forensic science make independent review necessary. In all the jurisdictions studied except Ukraine, an inde-

pendent knowledgeable person assists in evaluating expert evidence, and the European Court of Human Rights has found that a court's rejection of specialists' reviews of expert opinions breached Article 6 of the Convention. Ukrainian rules confine review of expert opinions to state forensic institutions and to quality improvement. Together with Yaroslav Yu. Yu. and Isakovych B. M., the author proposes amending Article 94(1) of the Code to allow review by a qualified specialist with at least ten years of experience; such a review would not be evidence but could justify a repeat or additional examination or the cross-examination of the expert and the reviewer.

Keywords: expert opinion, reliability of expert evidence, evaluation of evidence, peer review of expert opinions, independent expert, Daubert criteria, cross-examination, repeat forensic examination, comparative law, criminal proceedings, European Court of Human Rights.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 06.09.2021.

REFERENCES

1. Avdieieva H. K. Otsinka dostovirnosti vysnovku eksperta yak dzherela dokaziv v Ukraini ta v inshykh krainakh: porivnialno-pravovyi analiz [Assessing the Reliability of an Expert Opinion as a Source of Evidence in Ukraine and Other Countries: A Comparative Legal Analysis]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/5654-avdeeva-g-k-otsinka-dostovirnosti-visnovku-eksperta-yak-dzherela-dokaziv-v-ukrajini-ta-v-inshikh-krajinakh-porivnyalno-pravovij-analiz (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Експертні дослідження документальної обґрунтованості розрахунків втраченої вигоди[1]

Слюсаренко В. Є.

Оригінальна публікація · оприлюднено 06.09.2021

Анотація. Втрачена вигода дедалі частіше стає предметом спорів, які вирішують органи досудового розслідування та суди, однак єдиної методики її дослідження для експертів-економістів немає. Слюсаренко В. Є. систематизує поняття судової економічної експертизи з визначення збитків на основі Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень (наказ Мін'юсту від 08.10.1998 № 53/5) і обстоює потребу розмежовувати юридичну та економічну природу втраченої вигоди. Проаналізовано ст. 224 і 225 Господарського кодексу України та ч. 2 ст. 22 Цивільного кодексу України щодо складу збитків (реальні збитки, упущена вигода, матеріальна компенсація моральної шкоди), положення Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, Закону України «Про судову експертизу» та Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів. У юридичному розумінні збитки авторка трактує як негативні майнові наслідки неправомірних дій іншої особи, в економічному як перевищення витрат над доходами в одному часовому періоді. З посиланням на ст. 242 КПК України та Інструкцію про призначення та проведення судових експертиз показано, що питання протиправності поведінки, кола винних осіб і ступеня їхньої вини, правової оцінки дій і документів, економічної доцільності операцій лежать поза компетенцією експерта-економіста. Окреслено предмет експертизи (документальна обґрунтованість економічної складової розрахунку збитків, виконаного контролюючим чи уповноваженим органом), її об'єкти (первинні документи, облікові регістри, фінансова звітність, вихідні дані розрахунку), джерела інформації (акти ревізій і перевірок) та методи, які експерт обирає за методикою з реєстраційним кодом 11.0.08: переважно документальну перевірку в поєднанні із зіставленням і моделюванням. Головний висновок полягає в тому, що експерт-економіст не прово-

дить ревізійних дій і не обчислює збитки самостійно, а встановлює, чи підтверджено документами розмір збитків, раніше визначений органом контролю, фахівцем економічної галузі або сторонами спору. Тому матеріали, надані експертові, мають містити такі розрахунки й документи, на яких вони ґрунтуються. Стаття корисна судовим експертам-економістам, слідчим, суддям і адвокатам, які формулюють питання для економічної експертизи у спорах про відшкодування збитків.

Ключові слова: судово-економічна експертиза, втрачена вигода, упущена вигода, збитки, документальна обґрунтованість розрахунку, експерт-економіст, компетенція експерта, акт ревізії, первинні документи, висновок експерта, Господарський кодекс України.

Expert Examination of the Documentary Validity of Lost Profit Calculations

Sliusarenko V. Ye.

Abstract. Disputes over lost profit increasingly reach investigators and courts, yet Ukrainian forensic economists have no single methodology for examining it. Sliusarenko V. Ye. clarifies the basic concepts of forensic economic examination of losses on the basis of the Scientific and Methodological Recommendations on the Preparation and Appointment of Forensic Examinations approved by Order No. 53/5 of the Ministry of Justice of Ukraine, and argues that the legal and the economic nature of lost profit must be kept apart. The paper analyses the Commercial Code and the Civil Code of Ukraine on the composition of losses (actual damage, lost profit, monetary compensation for moral damage), accounting legislation and national accounting standards, the Law of Ukraine On Forensic Examination and the rules on expert qualification. In legal terms, losses are adverse property consequences of another person's unlawful conduct; in economic terms, they are an excess of expenses over income within one period. Questions of unlawfulness, guilt, legal assessment of documents and economic expediency of transactions fall outside the forensic economist's competence.

The author defines the subject of the examination as the documentary validity of the economic component of a loss calculation made by a supervisory or authorised body, identifies its objects (primary documents, accounting registers, financial statements), its information sources (audit and inspection reports) and its methods under registered methodology 11.0.08, chiefly documentary verification combined with comparison and modelling. The key conclusion is that the expert does not calculate losses independently but verifies whether a previously calculated amount is supported by documents, so the materials submitted must contain that calculation and its underlying records.

Keywords: forensic economic examination, lost profit, losses, documentary verification, forensic economist, expert competence, audit report, primary accounting documents, expert opinion, Commercial Code of Ukraine.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 06.09.2021.

REFERENCES

1. Sliusarenko V. Ye. Ekspertni doslidzhennia dokumentalnoi obgruntovanosti rozrakhunkiv vtrachenoi vyhody [Expert Examination of the Documentary Validity of Lost Profit Calculations]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/5655-slyusarenko-v-e-ekspertni-doslidzhennya-dokumentalnoji-obgruntovanosti-rozrakhunkiv-vtrachenoji-vigodi (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Експертні дослідження документальної обґрунтованості розрахунків втраченої вигоди[1]

Слюсаренко В. Є.

Оригінальна публікація · оприлюднено 06.09.2021

Анотація. Слюсаренко В. Є. звертається до питання, яке постає в господарських і кримінальних справах щоразу, коли сторо-

ни сперечаються про неодержаний прибуток: що саме може і чого не може встановити експерт-економіст, досліджуючи розрахунок втраченої вигоди. Авторка констатує, що єдиної методики такого дослідження немає, а поняття втраченої вигоди нормативно не визначене, тому пропонує розглядати її юридичну та економічну природу окремо. Юридичну сторону розкрито через ст. 224 і 225 Господарського кодексу України та ч. 2 ст. 22 Цивільного кодексу України: збитки охоплюють реальні збитки, упущену (втрачену) вигоду та матеріальну компенсацію моральної шкоди і є негативними майновими наслідками неправомірних дій іншої особи. Економічну сторону показано через Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: збиток є перевищенням витрат над доходом, для отримання якого ці витрати здійснено. Спираючись на Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень (наказ Мін'юсту від 08.10.1998 № 53/5), авторка перелічує питання, що не належать до завдань економічної експертизи: ревізійні дії, встановлення збитку в юридичному розумінні, ступеня вини посадових осіб, правова оцінка договорів і документів, розрахунки, які не потребують спеціальних знань. Охарактеризовано експертні спеціальності економічної експертизи, об'єкти дослідження (бухгалтерські документи, облікові регістри, фінансова й податкова звітність) і подвійну роль актів ревізій та довідок спеціалістів, які одночасно перевіряються експертом і слугують джерелом вихідних даних. Запропоновано структуру базових понять: предмет експертизи (документальна обґрунтованість економічної складової розрахунку збитків), об'єкт, джерело інформації та метод, обраний за методикою з кодом 11.0.08. Висновок статті однозначний: експерт-економіст не розраховує збитки сам, а перевіряє документальне підтвердження розміру, раніше визначеного органом контролю, фахівцем або сторонами спору, тож без такого розрахунку і первинних документів дослідження неможливе. Матері-

ал допоможе слідчим, суддям і адвокатам коректно формулювати питання до експерта-економіста.

Ключові слова: втрачена вигода, збитки, судово-економічна експертиза, експерт-економіст, межі компетенції експерта, документальне підтвердження збитків, бухгалтерський облік, акт ревізії, Науково-методичні рекомендації № 53/5, методика 11.0.08.

Expert Examination of the Documentary Validity of Lost Profit Calculations

Sliusarenko V. Ye.

Abstract. Whenever parties to commercial or criminal proceedings dispute unearned profit, the question arises what a forensic economist can and cannot establish when examining a lost profit calculation. Sliusarenko V. Ye. notes that Ukrainian law does not define lost profit and that no unified expert methodology exists, and therefore treats its legal and economic nature separately. The legal dimension is drawn from the Commercial Code and Article 22 of the Civil Code of Ukraine, which define losses as actual damage, lost profit and monetary compensation for moral damage resulting from another person's unlawful acts. The economic dimension rests on accounting law and national accounting standards, under which a loss is an excess of expenses over the income they were meant to generate. Using the Scientific and Methodological Recommendations approved by Order No. 53/5 of the Ministry of Justice of Ukraine, the author lists matters outside the remit of economic examination, including audit-type inspections, establishing damage in its legal sense, the degree of guilt of officials and the legal assessment of contracts. The paper describes the relevant expert specialisations, the objects of examination (accounting documents, registers, financial and tax reports) and the dual role of audit reports, which the expert both verifies and uses as a source of data. A conceptual framework is proposed: subject, object, source of information and method of the examination under registered methodology 11.0.08. The author concludes that the forensic economist does not compute losses but checks whether an amount previously determ-

ined by a supervisory body, a specialist or the parties is supported by documents, which helps investigators, judges and lawyers frame questions for the expert correctly.

Keywords: lost profit, losses, forensic economic examination, forensic economist, limits of expert competence, documentary evidence of losses, accounting, audit report, expert methodology.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 06.09.2021.

REFERENCES

1. Sliusarenko V. Ye. Ekspertni doslidzhennia dokumentalnoi obgruntovanosti rozrakhunkiv vtrachenoi vyhody [Expert Examination of the Documentary Validity of Lost Profit Calculations]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/shkola-ekspertyzy-viktorii-sliusarenko-m-uzhhorod-ukraina/5657-slyusarenko-v-e-ekspertni-doslidzhennya-dokumentalnoji-obgruntovanosti-rozrakhunkiv-vtrachenoji-vigodi (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Бібліотека психологічної експертизи: Сухіна І. Родинний супровід дітей раннього віку з аутизмом[1]

Сухіна І.

Реферат · оприлюднено 20.06.2021

Реферат. Методичні рекомендації Сухіної І. В. «Родинний супровід дітей раннього віку з аутизмом» (Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2017, 70 с.; рекомендовано до друку вченою радою інституту, протокол № 9 від 27.09.2017) присвячено допомозі дітям раннього віку з розладами аутистичного спектра (РАС) у родинному колі. Авторка виходить з того, що раннє втручання перейшло від дитиноцентрованої моделі до родинно-орієнтованої: головним ресурсом розвитку дитини стає сім'я, а завданням фахівців є підвищення компетентності батьків. Родинний супровід вона визначає як родинно-орієнтовану комплексну психолого-

педагогічну допомогу дітям раннього віку з РАС та їхнім родинам, раннє втручання як родинно-орієнтовану комплексну (медичну, психологічну, соціальну) допомогу. Аутизм розглянуто як загальний розлад розвитку неврологічної природи; описано порушення соціальної комунікації й взаємодії, обмежену та повторювану поведінку, сенсорну вразливість, особливості мовлення й нерівномірність інтелектуального розвитку. У розділі про родинно-орієнтований підхід Сухіна І. В. аналізує чотири фази психологічного усвідомлення батьками факту народження дитини з порушеннями,п'ять категорій батьківського ставлення за В. Соммерсом (від прийняття до відкритого несприйняття), типи сімейного виховання за Е. Г. Ейдеміллером, стилі дитячо-батьківської взаємодії за Є. Т. Соколовою та патогенні типи виховання за В. І. Гарбузовим, згадує метод Son-Rise. Окремо висвітлено організацію розвивального освітнього середовища: зонування простору (зони сенсорного, розумового, мовного розвитку, творчості, рухової активності, відпочинку й усамітнення), структурування простору, часу й діяльності за підходом TEACCH, візуальні розклади та піктограми. Розділ про психологічну допомогу сім'ям описує найгостріші труднощі батьків, три типи родин за ставленням до аутизму та форми підтримки: консультування, тренінги, групи взаємодопомоги, сімейну психотерапію, міждисциплінарну взаємодію. Провідною технологією родинного супроводу авторка називає домашнє візитування, яке здійснює міждисциплінарна команда фахівців; етапам супроводу присвячено окремий розділ. Рекомендації адресовано студентам психолого-педагогічних спеціальностей, науковцям і практикам. Судовим експертам-психологам видання стане в пригоді систематизованим викладом знань про розвиток і поведінку дітей з РАС та про внутрішньосімейні чинники, що на них впливають.

Ключові слова: аутизм, розлади аутистичного спектра, діти раннього віку, родинний супровід, родинно-орієнтований підхід, раннє втручання, домашнє візитування, міждисциплінарна кома-

нда, розвивальне середовище, психологічна допомога сім'ї, батьківське ставлення.

Library of Psychological Expertise: Sukhina I. Family Support for Young Children with Autism

Sukhina I.

Abstract. The methodological guidelines by Sukhina I. V., Family Support for Young Children with Autism (Institute of Special Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 2017, 70 pp.), address help for young children with autism spectrum disorder (ASD) within the family. The author traces the shift in early intervention from a child-centred to a family-centred model, in which the family is the main resource for the child's development and professionals aim to build parental competence. Family support is defined as family-centred, comprehensive psychological and educational assistance to young children with ASD and their families. Autism is presented as a pervasive developmental disorder of neurological origin, with impaired social communication, restricted and repetitive behaviour, sensory vulnerability, specific speech features and uneven intellectual development. The guidelines review four phases in which parents psychologically come to terms with the birth of a child with a developmental disorder, V. Sommers' five categories of parental attitude, typologies of family upbringing and parent–child interaction styles, and mention the Son-Rise method. Practical sections describe a developmental educational environment: zoning of space for sensory, cognitive, speech, creative, motor and quiet activities, TEACCH-based structuring of space, time and activity, and visual schedules. Psychological support for families covers parents' main difficulties, three types of families by their attitude to autism, counselling, training, peer support groups, family therapy and interdisciplinary cooperation. Home visiting by an interdisciplinary team is presented as a leading family support technology. The guidelines are intended for students, researchers and practitioners, and are also useful to forensic psychologists assessing children with ASD and their families.

Keywords: autism, autism spectrum disorder, early childhood, family support, family-centred approach, early intervention, home visiting, interdisciplinary team, developmental environment, parental attitudes, TEACCH.

Першоджерело: Сухіна І. Родинний супровід дітей раннього віку з аутизмом : метод. рек. 2017. 70 с.[2] Реферат оприлюднено в журналі 20.06.2021.

REFERENCES

1. Sukhina I. Biblioteka psykholohichnoi ekspertyzy: Sukhina I. Rodynnyi suprovid ditei rannoho viku z autyzmom [Library of Psychological Expertise: Sukhina I. Family Support for Young Children with Autism] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-vidi-spetsialnikh-znan/5222-biblioteka-psikhologichnoji-ekspertizi-sukhina-i-rodinnij-suprovid-ditej-rannogo-viku-z-autizmom-i-sukhina-metod-rek-2017-70-s (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Sukhina I. Rodynnyi suprovid ditei rannoho viku z autyzmom [Family Support for Young Children with Autism] : metod. rek. 2017. 70 s. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712582/2/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%A1%D1%83%D1%85%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%86.%D0%92._2017.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

Мовленнєві ознаки нещирості у висловлюваннях, переданих за допомогою інтернет-телефонії Skype : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук : спец. 10.02.21 «Прикладна та математична лінгвістика»[1]

Лыкова О. В.

Реферат · оприлюднено 13.10.2021

Мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі.

Реферат. Автореферат кандидатської дисертації О. В. Лікової (спеціальність 10.02.21 «Прикладна та математична лінгвістика»; Москва, 2019; 35 с.) присвячено питанню, яке постає перед кожним, хто оцінює правдивість повідомлень на відстані: за якими мовленнєвими ознаками можна розпізнати нещирість мовця, якщо спілкування відбувається не віч-на-віч, а через інтернет-телефонію Skype. Авторка аналізує три групи індикаторів феномену «нещирість» (паравербальні, невербальні та вербальні), а також засоби мовленнєвого впливу, до яких вдається нещирий комунікант. Це дало змогу скласти перелік індикаторів нещирості, що найкраще сприймаються співрозмовником, і виявити найчастотніші з них у мовленні та поведінці носіїв російської мови й носіїв американського варіанта англійської мови, тож дослідження має порівняльний, міжкультурний характер. Реферат на сайті журналу супроводжує перелік літератури з 208 позицій, з якого видно міждисциплінарну основу роботи. До нього увійшли праці з паралінгвістики та мовленнєвої акустики (Р. К. Потапова, Т. М. Ніколаєва), невербальної семіотики й кінесики (R. Birdwhistell, M. Argyle, Г. Є. Крейдлін), психології емоцій і обману (C. Izard, P. Ekman, A. Vrij, B. DePaulo), а також дослідження методів і валідності поліграфних тестів (C. Honts, B. Verschuere, C. Patrick) та нейробіології обману. Окремий блок становлять роботи з автоматичного аналізу мовлення й невербальної поведінки та мультимодального виявлення обману методами машинного навчання, зокрема з використанням нейронних мереж; є й праці з міжкультурного порівняння обману в комп'ютерно опосередкованій комунікації. У переліку наведено також попередні публікації авторки про просодичні та акустичні індикатори неправди в голосі (2017) і, у співавторстві з Р. К. Потаповою, про вербальну репрезентацію неправди в російській та англо-американській культурах (2016). Для поліграфоло-

гів, судових експертів-психологів і слідчих праця корисна як систематизація зовнішніх ознак нещирості, які можна спостерігати під час дистанційного опитування, і як путівник літературою на стику лінгвістики, психології та психофізіології.

Ключові слова: нещирість, мовленнєві ознаки нещирості, паравербальні індикатори, невербальна поведінка, вербальні індикатори, інтернет-телефонія Skype, дистанційна комунікація, міжкультурне порівняння, виявлення обману, прикладна лінгвістика.

Speech Indicators of Insincerity in Utterances Transmitted via Skype Internet Telephony: Abstract of a Dissertation for the Degree of Candidate of Philological Sciences (Specialty 10.02.21 Applied and Mathematical Linguistics)

Lykova O. V.

Abstract. Remote communication via internet telephony changes the set of cues available to a listener who has to judge whether a speaker is sincere. This abstract of a Candidate of Philological Sciences dissertation by O. V. Lykova (specialty 10.02.21, Applied and Mathematical Linguistics; Moscow, 2019) examines speech-based signs of insincerity in utterances transmitted via Skype. The author analyses paraverbal, nonverbal and verbal indicators of the phenomenon of insincerity, together with the means of speech influence used by an insincere communicator. On this basis she compiles a list of the indicators that listeners perceive most readily and identifies those occurring most frequently in the speech and behaviour of native speakers of Russian and of American English, which gives the study a comparative, cross-cultural dimension. The reference list published with the abstract on the journal's website contains 208 items and reflects the interdisciplinary grounding of the work: paralinguistics and speech acoustics, nonverbal semiotics and kinesics, the psychology of emotion and deception (Ekman, Vrij, DePaulo), studies of polygraph test methods and validity (Honts, Verschuere, Patrick), the neurobiology of deception, and machine-learning approaches to automatic and multimodal deception detection. The author's earlier papers on prosodic and acoustic indicators

of lying (2017) and, with R. K. Potapova, on the verbal representation of lies in Russian and Anglo-American cultures (2016) are also listed. For polygraph examiners, forensic psychologists and investigators, the work offers a structured inventory of observable signs of insincerity in remote interviews and a guide to the literature at the intersection of linguistics, psychology and psychophysiology.

Keywords: insincerity, deception detection, paraverbal cues, non-verbal behaviour, verbal indicators, Skype, internet telephony, cross-cultural comparison, applied linguistics, remote interviewing.

Першоджерело: Лыкова О. В. Речевые признаки наличия неискренности в высказываниях, передаваемых с помощью Интернет-телефонии Skype : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.21. Москва, 2019. 35 с. Реферат оприлюднено в журналі 13.10.2021.

REFERENCES

1. Lykova O. V. Movlennievi oznaky neshchyrosti u vyslovliuvanniakh, peredanykh za dopomohoiu internet-telefonii Skype [Speech Indicators of Insincerity in Utterances Transmitted via Skype Internet Telephony: Abstract of a Dissertation for the Degree of Candidate of Philological Sciences (Specialty 10.02.21 Applied and Mathematical Linguistics)] : avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata filolohichnykh nauk : spets. 10.02.21 "Prykladna ta matematychna linhvistyka" : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/5920-rechevye-priznaki-nalichiya-neiskrennosti-v-vyskazyvaniyakh-peredavaemykh-s-pomoshchyu-internet-telefonii-skype-avtoreferat-dissertatsii-na-soiskanie-uchenoj-stepeni-kandidata-filologicheskikh-nauk-spetsialnost-10-02-21-prikladnaya-i-matematicheskaya-lingvistika-lykova-olga-vladimirovna-moskva-2019-35-s (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.3. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Організація та проведення опитування, отримання свідчень, заяв від дитини під час судового провадження у суді в країнах державах-членах Ради Європи згідно з Керівними принципами Комітету міністрів Ради Європи, щодо правосуддя дружнього до дітей[1]

Комітет міністрів Ради Європи.

Реферат офіційного документа · оприлюднено 31.10.2021

Реферат. Матеріал систематизує ті положення Керівних принципів Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей (ухвалені 17 листопада 2010 р.), що стосуються опитування дитини, отримання від неї свідчень і заяв під час судового провадження. Редакція виходить з того, що акти уповноважених органів Ради Європи мають імплементуватися українськими судами на підставі Закону України «Про приєднання України до Статуту Ради Європи» від 31 жовтня 1995 р. № 398/95-ВР. Дитиною Керівні принципи вважають будь-яку особу віком до 18 років; потрібні норми зосереджено в розділі IV «Дружнє дитині судочинство до, під час і після судового провадження» (пп. 10, 12, 14, 15, 17, 57, 60, 64) і в рекомендаціях розділу V (пп. a, h, j, l). Від спеціалістів, які працюють з дітьми, вимагається дотримання конфіденційності, регулярна перевірка відповідності, міждисциплінарна підготовка з прав і потреб дітей різного віку та навички спілкування з дітьми в особливо вразливих ситуаціях; передбачено спільну систему оцінки для адвокатів, психологів, медиків, поліцейських, соціальних працівників. Інтерв'ю і покази в дітей мають брати спеціально підготовлені фахівці у сприятливому оточенні з урахуванням віку, зрілості й труднощів спілкування; перед розкриттям шкідливої для дитини інформації суддя має порадитися з психологами та соціальними працівниками, а державам рекомендовано створювати міжгалузеві центри для інтерв'ю з дітьми-жертвами і свідками злочинів. Наведено правові позиції Верховного Суду: у

постанові від 20 липня 2021 р. (справа № 480/3093/20) наголошено на першочерговості найкращих інтересів дитини та міждисциплінарному підході, а в постанові від 4 березня 2020 р. (справа № 332/2216/17) з посиланням на пп. 68, 72 Керівних принципів визнано, що перехресний допит малолітньої дитини допустимий лише у виняткових випадках. Редакція обстоює позицію, що найпідготовленішим для опитування дитини в суді є атестований Мін'юстом судовий експерт-психолог, перелічує вісім його завдань у галузі дитячої психології, три зареєстровані методики (коди 14.1.69, 14.1.72, 14.1.73) і правові підстави його роботи, а також застерігає, що практичні психологи закладів освіти як педагогічні працівники не можуть складати психодіагностичні висновки для суду на запити адвокатів.

Ключові слова: правосуддя, дружнє до дітей, Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи, опитування дитини в суді, свідчення дитини, найкращі інтереси дитини, міждисциплінарний підхід, судовий експерт-психолог, дитяча психологія, перехресний допит, практика Верховного Суду, методики судово-психологічної експертизи.

Organising and Conducting the Interviewing of a Child and Obtaining a Child's Testimony and Statements in Court Proceedings in Council of Europe Member States Under the Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice

Komitet ministriv Rady Yevropy.

Abstract. Hearing a child in court raises the question of who should interview the child and under what conditions, so that the child's rights and interests are protected throughout the proceedings. This publication brings together the provisions of the Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice (adopted on 17 November 2010) that govern interviewing children and taking their testimony and statements during judicial proceedings. The editors proceed from the premise that Ukrainian courts should implement Council of Europe standards on the basis of the 1995

Law of Ukraine on Ukraine's accession to the Statute of the Council of Europe. The Guidelines define a child as any person under 18; the relevant provisions of Sections IV and V concern confidentiality, vetting and interdisciplinary training of professionals, a common assessment framework, communication with children in a respectful and sensitive manner, protection from harmful images and information, interviews conducted by trained professionals in a child-friendly setting, and multi-agency centres for child victims and witnesses. Two Supreme Court rulings are summarised: the ruling of 20 July 2021 (case No. 480/3093/20) on the primacy of the child's best interests and interdisciplinary assessment, and the ruling of 4 March 2020 (case No. 332/2216/17), which, relying on paragraphs 68 and 72 of the Guidelines, holds that cross-examination of a young child is admissible only in exceptional cases. The editors argue that a forensic psychologist certified by the Ministry of Justice of Ukraine is the specialist best prepared to interview a child in court, list eight expert tasks in child psychology and three registered forensic methodologies, and warn that school psychologists, as teaching staff, may not issue psychodiagnostic opinions for courts at lawyers' request.

Keywords: child-friendly justice, Council of Europe guidelines, child interviewing, child testimony, best interests of the child, interdisciplinary approach, forensic psychologist, child psychology, cross-examination, Supreme Court of Ukraine.

Першоджерело: Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей : прийняті Комітетом міністрів Ради Європи 17.11.2010.[2] Реферат оприлюднено в журналі 31.10.2021.

REFERENCES

1. Komitet ministriv Rady Yevropy. Orhanizatsiia ta provedennia opytuvannia, otrymannia svidchen, zaiav vid dytyny pid chas sudovoho provadzhennia u sudi v krainakh derzhavakh-chlenakh Rady Yevropy zghidno z Kerivnymy pryntsypamy Komitetu ministriv Rady Yevropy, shchodo pravosuddia druzhnoho do ditei [Organising and Conducting the

Interviewing of a Child and Obtaining a Child's Testimony and Statements in Court Proceedings in Council of Europe Member States Under the Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/opros-rebenka-v-sude/5998-organizatsiya-ta-provedennya-opituvannya-otrimannya-svidchen-zayav-vid-ditini-pid-chas-sudovogo-provadzhennya-u-sudi-v-krajinakh-derzhavakh-chlenakh-radi-eropi-zgidno-z-kerivnimi-printsipami-komitetu-ministriv-radi-evropi-shchodo-pravosuddya-druzhnogo-do-ditej (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kerivni pryntsypy Komitetu ministriv Rady Yevropy shchodo pravosuddia, druzhnoho do ditei [Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice] : pryiniati Komitetom ministriv Rady Yevropy 17.11.2010. URL: https://ombudsman.gov.ua/files/documents/ditu/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8%20%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83%20%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B2%20%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B8%20%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B8%20%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0,%20%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%B6%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Землянська, О. В. Особливості посмертної судово-психологічної експертизи[1]

Землянська О. В.

Реферат · оприлюднено 06.06.2021

Реферат. Статтю О. В. Землянської, опублікованої в журналі «Право і безпека» (2009, № 2, с. 233–238), присвячено посмертній судово-психологічній експертизі. Авторка відносить цей вид судово-психологічної експертизи до найскладніших і найвідповідальніших і пояснює це тим, що експерти позбавлені можливості провести очне експериментально-психологічне обстеження: людини вже немає серед живих. Попри це перед експертом постає завдання відтворити її «психологічний портрет» і «особливості» особистості, тобто встановити стійкі мотиви поведінки, інтереси, ціннісні орієнтації, охарактеризувати емоційно-вольову сферу та можливості інтелекту, розглянути коло міжособистісних стосунків і способи розв'язання конфліктів, що виникали. Такий перелік окреслює предмет посмертного дослідження особистості й показує, що висновок експерта в цьому разі не може спиратися на результати безпосереднього обстеження підекспертної особи. Для судових експертів-психологів, слідчих, прокурорів і суддів праця корисна як стисла характеристика предмета та особливостей цього виду експертизи, а також як нагадування про обмеження, з якими стикається експерт, коли досліджувана особа померла.

Ключові слова: посмертна судово-психологічна експертиза, психологічний портрет, особистість померлої особи, мотиви поведінки, ціннісні орієнтації, емоційно-вольова сфера, міжособистісні стосунки, судово-психологічна експертиза.

Zemlianska O. V. Specific Features of Posthumous Forensic Psychological Examination

Zemlianska O. V.

Abstract. In an article published in the journal Pravo i Bezpeka (Law and Safety, 2009, No. 2, pp. 233–238), O. V. Zemlianska addresses posthumous forensic psychological examination. She considers it one of the most complex and responsible types of forensic psychological examination, because experts cannot carry out a face-to-face experimental psychological assessment of a person who is no longer alive.

The expert must nevertheless reconstruct the deceased person's psychological portrait: stable motives of behaviour, interests and value orientations, the emotional and volitional sphere and intellectual capacity, the range of interpersonal relationships, and the ways in which the person resolved conflicts. This list defines the subject matter of a posthumous personality study and makes clear that the expert's conclusions cannot rest on direct examination of the subject. For forensic psychologists, investigators, prosecutors and judges, the article serves as a concise outline of the subject and specific features of this type of examination and of the limitations the expert faces when the person concerned has died.

Keywords: posthumous forensic psychological examination, psychological portrait, personality reconstruction, motivation, value orientations, emotional and volitional sphere, interpersonal relationships, forensic psychology.

Першоджерело: Землянська О. В. Особливості посмертної судово-психологічної експертизи. Право і безпека. 2009. № 2. С. 233–238.[2] Реферат оприлюднено в журналі 06.06.2021.

REFERENCES

1. Zemlianska O. V. Zemlianska, O. V. Osoblyvosti posmertnoi sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy [Zemlianska O. V. Specific Features of Posthumous Forensic Psychological Examination] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5128-zemlyanska-o-v-osoblivosti-posmertnoji-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Zemlianska O. V. Osoblyvosti posmertnoi sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy [Features of Posthumous Forensic Psychological Examination]. Pravo i bezpeka. 2009. № 2. S. 233–238. URL: https://drive.google.com/file/d/1xh2Gh2J_cgp7g19gcQXjMG5dYZ9HNRTD/view (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Бандурка, О. М. Психологічний коментар до окремих статей нового Кримінального кодексу України[1]

Бандурка О. М., Бочарова С. П., Землянська О. В.

Реферат · оприлюднено 06.06.2021

Реферат. Бандурка О. М., Бочарова С. П. та Землянська О. В. у статті, надрукованій у «Віснику Національного університету внутрішніх справ» (2002, вип. 18, с. 421–428), розглядають новий на той час Кримінальний кодекс України з позиції юридичної психології. Автори аналізують низку статей кримінального закону, судовий розгляд справ за якими потребує психологічного аналізу особливостей особистості й поведінки потерпілих, обвинувачуваних і свідків, а отже, зумовлює потребу в проведенні психологічних експертиз. Ключова теза праці полягає в тому, що врахування психічних станів особи законодавець закріпив двома шляхами: в ознаках складів низки злочинів і в обставинах, що пом'якшують відповідальність. Звідси випливає, що для правильного застосування таких норм суду й органам розслідування потрібні спеціальні психологічні знання. Психологічний коментар до кримінального закону в такій постановці пов'язує юридичну оцінку діяння з предметом судово-психологічної експертизи і допомагає визначити категорії справ, у яких залучення експерта-психолога обґрунтоване. Праця становить інтерес для судових експертів-психологів, слідчих, прокурорів, суддів і адвокатів, а також для викладачів юридичної психології як приклад психологічного коментування норм КК України невдовзі після його ухвалення.

Ключові слова: психологічний коментар, Кримінальний кодекс України, судово-психологічна експертиза, психічний стан, обставини, що пом'якшують відповідальність, ознаки складу злочину, потерпілий, обвинувачуваний, свідок, юридична психологія.

Bandurka O. M. Psychological Commentary on Selected Articles of the New Criminal Code of Ukraine

Bandurka O. M., Bocharova S. P., Zemlianska O. V.

Abstract. In an article published in the Bulletin of the National University of Internal Affairs (2002, issue 18, pp. 421–428), O. M. Bandurka, S. P. Bocharova and O. V. Zemlianska examine the then newly adopted Criminal Code of Ukraine from the standpoint of legal psychology. The authors consider a number of its articles under which the trial of a case requires psychological analysis of the personality and behaviour of victims, accused persons and witnesses, and which therefore create a need for psychological expert examinations. Their central point is that the legislator took account of a person's mental states in two ways: through the elements of a number of offences and through circumstances that mitigate liability. It follows that courts and investigators need specialised psychological knowledge to apply such provisions correctly. A psychological commentary of this kind links the legal assessment of an act with the subject matter of forensic psychological examination and helps identify the categories of cases in which involving a forensic psychologist is justified. The article is of interest to forensic psychologists, investigators, prosecutors, judges, defence lawyers and teachers of legal psychology as an example of psychological commentary on the Criminal Code of Ukraine shortly after its adoption.

Keywords: psychological commentary, Criminal Code of Ukraine, forensic psychological examination, mental state, mitigating circumstances, elements of a crime, victim, accused, witness, legal psychology.

Першоджерело: Бандурка О. М., Бочарова С. П., Землянська О. В. Психологічний коментар до окремих статей нового Кримінального кодексу України. Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2002. Вип. 18. С. 421–428. (копія:).[2][3] Реферат оприлюднено в журналі 06.06.2021.

REFERENCES

1. Bandurka O. M., Bocharova S. P., Zemlianska O. V. Bandurka, O. M. Psykholohichnyi komentar do okremykh statei novoho Kryminalnoho

kodeksu Ukrainy [Bandurka O. M. Psychological Commentary on Selected Articles of the New Criminal Code of Ukraine] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5127-bandurka-o-m-psikhologichnij-komentar-do-okremikh-statej-novogo-kriminalnogo-kodeksu-ukrajini-o-m-bandurka-s-p-bocharova-o-v-zemlyanska-visnik-natsionalnogo-universitetu-vnutrishnikh-sprav-2002-vip-18-s-421-428 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Bandurka O. M., Bocharova S. P., Zemlianska O. V. Psykholohichnyi komentar do okremykh statei novoho Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Psychological Commentary on Selected Articles of the New Criminal Code of Ukraine]. Visnyk Natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav. 2002. Vyp. 18. S. 421–428. (kopiia:). URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/8894 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Bandurka O. M., Bocharova S. P., Zemlianska O. V. Psykholohichnyi komentar do okremykh statei novoho Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Psychological Commentary on Selected Articles of the New Criminal Code of Ukraine]. Visnyk Natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav. 2002. Vyp. 18. S. 421–428. (kopiia:). URL: https://expertize-journal.org.ua/images/dzherela/bandurka-bocharova-zemlianska-psykholohichnyi-komentar-kk-2002.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.4. ПРАВОВЕ ТА НАУКОВО-ПРИКЛАДНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розроблення експертних методик: зміст, структура, оформлення (з урахуванням міжнародних стандартів, прийнятих в Україні) : метод. рек[1]

Рувін О. Г., Полтавський А. О., Будко Т. В., Голікова Т. Д., Жеребко О. І., Камінський А. М., Молибога М. П., Назаров В. В.

Реферат · оприлюднено 28.06.2021

Реферат. Друге, перероблене й доповнене видання методичних рекомендацій «Розроблення експертних методик: зміст, структура, оформлення (з урахуванням міжнародних стандартів, прийнятих в Україні)» (Київ : КНДІСЕ, 2021, 102 с.) підготував авторський колектив Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України: О. Г. Рувін (голова), А. О. Полтавський (заступник голови), Т. В. Будко, Т. Д. Голікова, О. І. Жеребко, А. М. Камінський, М. П. Молибога, В. В. Назаров; загальну редакцію здійснили О. Г. Рувін, С. Г. Кримчук і А. В. Свінцицький. Видання стало результатом науково-дослідної роботи «Актуалізація методичних рекомендацій «Розробка експертних методик: зміст, структура, оформлення»», яку інститут виконав у 2020 році. Перша редакція рекомендацій вийшла 2015 року за участю О. Г. Рувіна, А. О. Полтавського, М. Є. Бондаря, Т. В. Будко, Д. Ю. Гамова, К. М. Ковальова, Г. В. Лінючева, В. В. Назарова, О. О. Посільського, Я. Р. Рудницької та Т. О. Сукманової; зіставлення складу колективів показує спадкоємність ядра розробників і водночас оновлення команди. Уже назва другого видання фіксує головну відмінність підходу: вимоги до змісту, структури й оформлення експертних методик узгоджуються з міжнародними стандартами, прийнятими в Україні. Рекомендації адресовано співробітникам державних спеціалізованих установ, що здійснюють експертне забезпечення правосуддя, працівникам правоохоронних органів, прокурорам, адвокатам і суддям, а також науково-педагогічним працівникам, студентам, слухачам, аспірантам, ад'юнктам і докторантам закладів вищої освіти. Таке коло адресатів свідчить, що документ розрахований не лише на розробників методик, а й на учасників процесу, які оцінюють висновок експерта. Для судових експертів-психологів і авторів нових методик видання слугує орієнтиром щодо того, як має бути побудований і оформлений методичний документ, а сторонам і суду допомагає перевірити, чи відповідає застосована експертом методика визнаним вимогам.

Ключові слова: експертна методика, розроблення експертних методик, методичні рекомендації, структура методики, оформлення методики, міжнародні стандарти, КНДІСЕ, експертне забезпечення правосуддя, методичне забезпечення судової експертизи.

Developing Forensic Examination Methodologies: Content, Structure and Formatting (Taking into Account International Standards Adopted in Ukraine): Methodological Recommendations

Ruvin O. H., Poltavskyi A. O., Budko T. V., Holikova T. D., Zherebko O. I., Kaminskyi A. M., Molyboha M. P., Nazarov V. V.

Abstract. Forensic examination methodologies determine how experts reach their conclusions, so their content, structure and formatting matter both to forensic institutions and to the parties and courts that rely on expert opinions. This second, revised and expanded edition of methodological recommendations (Kyiv: Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise, 2021, 102 pp.) was prepared by a team of the Institute of the Ministry of Justice of Ukraine headed by O. H. Ruvin, with A. O. Poltavskyi as deputy head and T. V. Budko, T. D. Holikova, O. I. Zherebko, A. M. Kaminskyi, M. P. Molyboha and V. V. Nazarov as co-authors, under the general editorship of O. H. Ruvin, S. H. Krymchuk and A. V. Svintsytskyi. The edition results from research carried out by the Institute in 2020 to update the 2015 recommendations on developing forensic methodologies; a comparison of the two author teams shows continuity of the core group alongside new contributors. As the title indicates, the main change is that requirements for the content, structure and formatting of forensic methodologies are aligned with the international standards adopted in Ukraine. The recommendations are addressed to staff of state forensic institutions, law enforcement officers, prosecutors, defence lawyers and judges, as well as to academic staff, students, postgraduate and doctoral researchers. For forensic psychologists and developers of new methodologies, the publication offers guidance on how a methodological document should be built and presented, while parties and courts may use it to check

whether a methodology applied by an expert meets recognised requirements.

Keywords: forensic methodology, methodology development, methodological recommendations, structure of a methodology, international standards, Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise, forensic expert institutions, forensic science.

Першоджерело: Розроблення експертних методик: зміст, структура, оформлення (з урахуванням міжнародних стандартів, прийнятих в Україні) : метод. рек. / О. Г. Рувін (голова авт. кол.), А. О. Полтавський (заст. голови авт. кол.), Т. В. Будко, Т. Д. Голікова, О. І. Жеребко, А. М. Камінський, М. П. Молибога, В. В. Назаров ; за заг. ред. О. Г. Рувіна, С. Г. Кримчука, А. В. Свінцицького. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ : КНДІСЕ, 2021. 102 с.[2] Реферат оприлюднено в журналі 28.06.2021.

REFERENCES

1. Rozroblennia ekspertnykh metodyk: zmist, struktura, oformlennia (z urakhuvanniam mizhnarodnykh standartiv, pryiniatykh v Ukraini) [Developing Forensic Examination Methodologies: Content, Structure and Formatting (Taking into Account International Standards Adopted in Ukraine): Methodological Recommendations] : metod. rek : referat / Ruvin O. H. ta in. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5263-rozroblennya-ekspertnikh-metodik-zmist-struktura-oformlennya-z-urakhuvannyam-mizhnarodnikh-standartiv-prijnyatikh-v-ukrajini-metod-rek-za-zag-red-o-g-ruvina-s-g-krimchuka-a-v-svintsitskogo-2-ge-vid-pererob-ta-dopov-kijiv-knd-ise-2021-102-s (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Rozroblennia ekspertnykh metodyk: zmist, struktura, oformlennia (z urakhuvanniam mizhnarodnykh standartiv, pryiniatykh v Ukraini) [Developing Forensic Examination Methodologies: Content, Structure and Formatting (Taking into Account International Standards Adopted in Ukraine): Methodological Recommendations] : metod. rek. / O. H. Ruvin (holova avt. kol.), A. O. Poltavskyi (zast. holovy avt. kol.), T. V. Budko, T. D.

Holikova, O. I. Zherebko, A. M. Kaminskyi, M. P. Molyboha, V. V. Nazarov ; za zah. red. O. H. Ruvina, S. H. Krymchuka, A. V. Svintsytskoho. 2-he vyd., pererob. ta dopov. Kyiv : KNDISE, 2021. 102 s. URL: https://drive.google.com/file/d/1ohmMJP1JJt53RZohPsS5BiGq1f3xNF0R/view (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Адвокатська техніка: методика підготовки прямого допиту і вступної промови[1]

Зейкан Я. П.

Реферат · оприлюднено 19.06.2021

Реферат. Навчальний посібник адвоката Я. П. Зейкана «Адвокатська техніка: методика підготовки прямого допиту і вступної промови» (Харків : Фактор, 2016, 160 с.) зосереджено на двох елементах участі захисника в судовому розгляді: прямому допиті та вступній промові. Автор виходить з того, що кримінальний процес за правилами КПК України 2012 року має особливості, які насамперед полягають у розширенні можливостей сторін щодо реалізації принципу змагальності. Скористатися ними адвокат може лише тоді, коли володіє основними прийомами адвокатської техніки, зокрема методикою підготовки прямого допиту і вступної промови. У посібнику розкрито основні техніки й тактики прямого допиту та вступної промови; їх опанування, за задумом автора, має допомогти адвокатові досягти максимальних результатів у судовому процесі. Праця має прикладний характер і розрахована насамперед на практикуючих захисників. Для судових експертів, яких сторона залучає до процесу і чий висновок досліджується в суді, знайомство з логікою прямого допиту допомагає зрозуміти, як сторона вибудовує подання доказів.

Ключові слова: адвокатська техніка, прямий допит, вступна промова, принцип змагальності, КПК України 2012 року, тактика захисту, судовий розгляд, кримінальний процес.

Advocacy Technique: Methods for Preparing Direct Examination and the Opening Statement

Zeikan Ya. P.

Abstract. The textbook by defence lawyer Ya. P. Zeikan (Kharkiv: Faktor, 2016, 160 pp.) focuses on two elements of a defence lawyer's work at trial: direct examination and the opening statement. The author proceeds from the view that criminal proceedings under the 2012 Criminal Procedure Code of Ukraine are marked above all by wider opportunities for the parties to exercise the adversarial principle. A lawyer can use these opportunities only by mastering the basic tools of advocacy technique, in particular the methods of preparing direct examination and the opening statement. The book sets out the main techniques and tactics of both, which, as the author intends, should help a lawyer achieve the best possible results in court. The work is practical in nature and is aimed primarily at practising defence lawyers. For forensic experts who are engaged by a party and whose opinions are examined in court, familiarity with the logic of direct examination helps them understand how a party structures the presentation of evidence.

Keywords: advocacy technique, direct examination, opening statement, adversarial principle, Criminal Procedure Code of Ukraine, defence tactics, trial, criminal procedure.

Першоджерело: Зейкан Я. П. Адвокатська техніка: методика підготовки прямого допиту і вступної промови. Харків : Фактор, 2016. 160 с.[2] Реферат оприлюднено в журналі 19.06.2021.

REFERENCES

1. Zeikan Ya. P. Advokatska tekhnika: metodyka pidhotovky priamoho dopytu i vstupnoi promovy [Advocacy Technique: Methods for Preparing Direct Examination and the Opening Statement] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5219-mediatsiya-u-profesijnij-diyalnosti-yurista-t-

bilik-ta-in-za-red-n-krestovskoji-l-romanadze-odesa-ekologiya-2019-462-s (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Zeikan Ya. P. Advokatska tekhnika: metodyka pidhotovky priamoho dopytu i vstupnoi promovy [Advocacy Technique: Methods for Preparing Direct Examination and the Opening Statement]. Kharkiv : Faktor, 2016. 160 s. URL: http://raro.in.ua/attachments/article/716/Metod_Adv_Tehnika.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Процесуальна дія ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ не може розглядатися як така, що порушує право особи зберігати мовчання, вона пов`язана з необхідністю отримання доказів, які носять об`єктивний характер, і не залежать від волі особи[1]

Верховний Суд (Касаційний кримінальний суд).

Реферат офіційного документа · оприлюднено 21.03.2021

Реферат. Постановою колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 18 лютого 2021 р. у справі № 193/375/19 (провадження № 51-4204км20) відхилено доводи засудженого про недопустимість доказів, пов'язаних з отриманням у нього зразків для експертизи. Засуджений вважав, що постанова про відібрання зразків для проведення експертного дослідження від 8 січня 2019 р. і протокол отримання зразків для експертизи від 28 січня 2019 р. недопустимі, бо під час цієї дії порушено його право на захист і процесуальний порядок. Верховний Суд сформулював позицію: отримання зразків для експертизи пов'язане з необхідністю здобути докази об'єктивного характеру, які не залежать від волі особи, у якої їх відбирають, тому така дія не може розглядатися як порушення права зберігати мовчання, а присутність чи відсутність захисника не впливає на зміст отриманих результатів. Колегія послалася на усталену практику, зокрема постанови Верховного Суду від 3 грудня 2018 р. (справа № 722/1172/16-к), 25 червня 2019 р. (№ 423/1766/16), 2 квітня 2020 р. (№ 415/1864/14-к) і 7 грудня 2020 р. (№ 728/578/19), у яких відсутність захисника під час отримання зразків не визнано порушенням права

на захист. Суд урахував і те, що в матеріалах немає даних про проведення дії всупереч волі особи чи про фізичний або психічний тиск на неї, протокол складено відповідно до КПК і підписано, зокрема, підозрюваним, а зауважень щодо участі захисника від нього не надходило. Отримання зразків для експертизи суд кваліфікував як самостійну процесуальну дію, що здійснюється відповідно до ст. 245 КПК України в порядку, визначеному ст. 241 КПК, на підставі постанови прокурора як окремого процесуального документа, з обов'язковим складанням протоколу; у справі ці документи склали уповноважені особи, тобто прокурор, який здійснював процесуальне керівництво, і слідчий. Відтак висновок судово-медичної експертизи від 28 січня 2019 р. № 48, проведеної з використанням результатів цих дій, визнано належним і допустимим доказом. Для учасників процесу постанова є орієнтиром щодо співвідношення права зберігати мовчання з отриманням об'єктивних доказів і щодо процесуальних вимог, дотримання яких забезпечує допустимість висновку експерта.

Ключові слова: отримання зразків для експертизи, право зберігати мовчання, право на захист, допустимість доказів, стаття 245 КПК України, стаття 241 КПК України, постанова прокурора, висновок судово-медичної експертизи, Касаційний кримінальний суд, Верховний Суд.

Obtaining Samples for Expert Examination Cannot Be Regarded as Violating the Right to Remain Silent: It Serves to Secure Objective Evidence That Does Not Depend on the Person's Will

Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi kryminalnyi sud).

Abstract. The admissibility of evidence derived from samples taken from a suspect for expert examination can be challenged on the ground that the procedure infringes the right of defence and the right to remain silent. In its ruling of 18 February 2021 in case No. 193/375/19 (proceedings No. 51-4204км20), a panel of the Second Judicial Chamber of the Criminal Cassation Court of the Supreme Court rejected the convicted person's argument that the prosecutor's order of 8 January 2019

to take samples and the record of 28 January 2019 on obtaining them were inadmissible. The Court held that obtaining samples for expert examination serves to secure evidence of an objective nature that does not depend on the will of the person concerned; it therefore cannot be regarded as violating the right to remain silent, and the presence or absence of defence counsel cannot affect the content of the results. The panel relied on earlier Supreme Court rulings of 3 December 2018, 25 June 2019, 2 April 2020 and 7 December 2020, which found no violation of the right of defence where counsel was absent when samples were taken. It also noted the absence of any evidence of physical or psychological pressure, the suspect's signature on the record and the lack of objections. Obtaining samples was characterised as an independent procedural action carried out under Article 245 of the Criminal Procedure Code of Ukraine in the manner prescribed by Article 241, on the basis of a prosecutor's order, with a record drawn up by authorised officials. Consequently, forensic medical expert opinion No. 48 of 28 January 2019 was recognised as relevant and admissible evidence. The ruling gives forensic experts, investigators, prosecutors and defence lawyers clear guidance on the procedural requirements that keep an expert opinion admissible.

Keywords: obtaining samples for expert examination, right to remain silent, right of defence, admissibility of evidence, Criminal Procedure Code of Ukraine, prosecutor's order, forensic medical examination, Criminal Cassation Court, Supreme Court of Ukraine.

Першоджерело: Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 18.02.2021 у справі № 193/375/19 (провадження № 51-4204км20).[2] Реферат оприлюднено в журналі 21.03.2021.

REFERENCES

1. Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi kryminalnyi sud). Protsesualna diia OTRYMANNIA ZRAZKIV DLIA EKSPERTYZY ne mozhe rozghliadatysia yak taka, shcho porushuie pravo osoby zberihaty movchannia, vona poviazana z neobkhidnistiu otrymannia dokaziv, yaki nosiat obiektyvnyi kharakter, i

ne zalezhat vid voli osoby [Obtaining Samples for Expert Examination Cannot Be Regarded as Violating the Right to Remain Silent: It Serves to Secure Objective Evidence That Does Not Depend on the Person's Will] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/4610-protsesualna-diya-otrimannya-zrazkiv-dlya-ekspertizi-ne-mozhe-rozglyadatisya-yak-taka-shcho-porushue-pravo-osobi-zberigati-movchannya-vona-pov-yazana-z-neobkhidnistyu-otrimannya-dokaziv-yaki-nosyat-ob-ektivnij-kharakter-i-ne-zalezhat-vid-voli-osobi-u-yakoji-voni-vidbirayutsya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Postanova kolehii suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 18.02.2021 u spravi № 193/375/19 (provadzhennia № 51-4204km20) [Ruling of the Panel of Judges of the Second Judicial Chamber of the Criminal Cassation Court Within the Supreme Court of 18.02.2021 in Case No. 193/375/19 (Proceedings No. 51-4204Km20)]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/95111164 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Комплексне правове мапування (вирішення проблем) чотирьох видів судових справ для людей, які віднесені до внутрішньо переміщених осіб. Фінальний аналітичний звіт за результатами проведення дослідження. - К.: ГС «Мережа правового розвитку» межах Програми О[1]

ГС «Мережа правового розвитку».

Реферат · оприлюднено 06.06.2021

Реферат. Громадська спілка «Мережа правового розвитку» у фінальному аналітичному звіті (Київ, 2020, 268 с.), підготовленому в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру (UN RPP) за фінансової підтримки урядів Данії, Швейцарії та Швеції, зіставляє законодавчо визначений і фактичний шлях до правосуддя для мешканців сходу України, зокрема внутрішньо переміщених осіб. Предметом дослідження стали чотири категорії справ:

встановлення юридичних фактів народження та смерті на непідконтрольних уряду територіях, компенсація за житло, зруйноване внаслідок збройного конфлікту, захист постраждалих від домашнього насильства та підтвердження трудового стажу. Експертний внесок зробили судді, працівники системи безоплатної правової допомоги, Національної поліції, служби пробації, державної виконавчої служби, органів РАЦС, представники громадського сектору й адвокати з Донецької, Луганської, Харківської областей та м. Києва. За оприлюдненим резюме звіту, польовий етап тривав із серпня 2019 р. до лютого 2020 р. і поєднував аналіз законодавства, 40 глибинних інтерв'ю, опитування 268 респондентів, аналіз судових рішень і групові експертні обговорення в Краматорську та Сєвєродонецьку; для кожної категорії автори оцінили фактичну тривалість і вартість досудового, судового та післясудового етапів. У справах про факти народження й смерті сам судовий розгляд триває в середньому близько тижня, а основні втрати часу й коштів припадають на збір документів, поїздки та процедури в органах РАЦС. Успішних випадків отримання компенсації за зруйноване житло через національні суди дослідники не виявили, а позасудовий механізм, запроваджений 2019 року, фактично не працював. Постраждалі від домашнього насильства стикаються із затримками термінових заборонних приписів, нестачею притулків і великим тягарем доказування; у справах про трудовий стаж Пенсійний фонд здебільшого відмовляє, тоді як суди першої інстанції переважно задовольняють позови. Автори пропонують, зокрема, позасудове встановлення фактів народження і смерті, «зелені кімнати» для дітей у судах, вилучення ознаки систематичності зі ст. 126-1 КК України, затвердження форми акта обстеження зруйнованого житла та звільнення вразливих категорій заявників від судового збору. Для юристів, судових експертів і психологів звіт цінний емпіричними даними про реальні бар'єри доступу до правосуддя.

Ключові слова: доступ до правосуддя, внутрішньо переміщені особи, правове мапування, непідконтрольні уряду території, встановлення фактів народження та смерті, компенсація за зруйноване житло, домашнє насильство, трудовий стаж, збройний конфлікт, безоплатна правова допомога.

Comprehensive Legal Mapping (Problem Solving) of Four Types of Court Cases for Internally Displaced Persons: Final Analytical Report

HS «Merezha pravovoho rozvytku».

Abstract. People in eastern Ukraine affected by the armed conflict often follow a path to justice that differs from the one set out in legislation. This final analytical report by the NGO Legal Development Network (Kyiv, 2020, 268 pp.), prepared within the UN Recovery and Peacebuilding Programme with funding from the governments of Denmark, Switzerland and Sweden, maps four types of cases: establishing the legal facts of birth and death in non-government-controlled areas, compensation for housing destroyed in the conflict, protection of domestic violence survivors, and confirmation of employment records. According to the published summary, fieldwork ran from August 2019 to February 2020 and combined legislative analysis, 40 in-depth interviews with judges, lawyers and officials, a survey of 268 respondents, analysis of court decisions and expert discussions in Kramatorsk and Sievierodonetsk. For each case type the authors estimate the actual duration and cost of the pre-trial, trial and post-trial stages. Court hearings on birth and death facts take about a week on average, while most time and expense go on collecting documents, travel and civil registry procedures. The researchers found no successful cases of compensation for destroyed housing through national courts, and the out-of-court mechanism introduced in 2019 was not working. Domestic violence survivors face delays in emergency barring orders, a shortage of shelters and a heavy burden of proof; in employment record cases the Pension Fund usually refuses, whereas first-instance courts mostly grant the claims. Recommendations include an out-of-court procedure for birth and death facts, child-friendly rooms in courts, removal of the

systematic element from Article 126-1 of the Criminal Code of Ukraine and court fee exemptions for vulnerable applicants.

Keywords: access to justice, internally displaced persons, legal mapping, non-government-controlled areas, birth and death facts, compensation for destroyed housing, domestic violence, employment record, armed conflict, free legal aid.

Першоджерело: Комплексне правове мапування (вирішення проблем) чотирьох видів судових справ для людей, які віднесені до внутрішньо переміщених осіб : фінальний аналітичний звіт за результатами проведення дослідження / ГС «Мережа правового розвитку» ; Програма ООН із відновлення та розбудови миру (UN RPP). Київ, 2020. 268 с.[2] Реферат оприлюднено в журналі 06.06.2021.

REFERENCES

1. HS "Merezha pravovoho rozvytku". Kompleksne pravove mapuvannia (vyrishennia problem) chotyrokh vydiv sudovykh sprav dlia liudei, yaki vidneseni do vnutrishno peremishchenykh osib. Finalnyi analitychnyi zvit za rezultatamy provedennia doslidzhennia [Comprehensive Legal Mapping (Problem Solving) of Four Types of Court Cases for Internally Displaced Persons: Final Analytical Report]. - K.: HS "Merezha pravovoho rozvytku" mezhakh Prohramy O : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. № 2 (37). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5135-kompleksne-pravove-mapuvannya-virishennya-problem-chotirokh-vidiv-sudovikh-sprav-dlya-lyudej-yaki-vidneseni-do-vnutrishno-peremishchenikh-osib-finalnij-analitichnij-zvit-za-rezultatami-provedennya-doslidzhennya-k-gs-merezha-pravovogo-rozvitku-mezhakh-programi-oon-iz-vidnovlennya-ta-rozbudovi-miru-un-rpp-2020-268-s (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kompleksne pravove mapuvannia (vyrishennia problem) chotyrokh vydiv sudovykh sprav dlia liudei, yaki vidneseni do vnutrishno peremishchenykh osib [Comprehensive Legal Mapping (Problem-Solving) of Four Types of Court Cases for Internally Displaced Persons] : finalnyi analitychnyi zvit za rezultatamy provedennia doslidzhennia / HS "Merezha pra-

vovoho rozvytku" ; Prohrama OON iz vidnovlennia ta rozbudovy myru (UN RPP). Kyiv, 2020. 268 s. URL: https://ldn.org.ua/en/?p=9996 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Розділ 2. Новини журналу

14.03.2021

Конгресвумен Марсі Каптур закликала президента Зеленського відновити свої зобов'язання щодо реформ в Україні. 13 березня 2021 року пройшов XI з'їзд партії «Слуга народу». Реформа судової експертизи в Україні – «буксує»[1]

Приводом для матеріалу стали заклик конгресвумен Марсі Каптур до Президента Зеленського відновити реформи та XI з'їзд партії «Слуга народу» 13 березня 2021 року. Указ № 837/2019 доручав КМУ до 31 грудня 2020 року внести законопроєкти про самоврядування судових експертів, рецензування висновків і граничні строки експертиз, але станом на березень 2021 року жодного не зареєстровано. Наведено співвідношення 516 недержавних і 5 777 державних експертів, згадано круглий стіл 12 березня 2021 року в Києві, справу ЄСПЛ «Анатолій Руденко проти України» та зупинення ч. 2 ст. 18 Закону «Про судову експертизу» щодо окладів державних експертів.

15.03.2021

Психолого-лінгвістична експертиза. Вебінар 20 грудня 2019 року Незалежного Інституту Судових Експертиз[2]

20 грудня 2019 року Незалежний інститут судових експертиз провів вебінар «Психолого-лінгвістична експертиза» про особливості такої експертизи та розмежування компетенції експерта-лінгвіста й експерта-психолога. Вели його експерт-лінгвіст з дослідження писемного мовлення Л. В. Фраймович (стаж близько 20 років) і канд. психол. наук, експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» Н. В. Алікіна (стаж 42 роки). Журнал нагадує про послугу «Консультація» і про позицію ВС у справах № 475/793/17 та № 752/23814/17-ц: судово-психологічну експертизу замовляють лише в атестованих Мін'юстом експертів.

15.03.2021

Психологічна експертиза. Вебінар 13 березня 2021 року Незалежного Інституту Судових Експертиз: «Захист честі, гідності та ділової репутації: можливості судової експертизи»[3]

13 березня 2021 року Незалежний інститут судових експертиз провів вебінар «Захист честі, гідності та ділової репутації: можливості судової експертизи». У програмі: фіксація факту завдання моральної шкоди та причинно-наслідкового зв'язку з протиправними діями, встановлення моральних страждань і розміру компенсації, приниження ділової репутації юридичної особи та комплексна психолого-лінгвістична експертиза, гудвіл як грошовий еквівалент ділової репутації. Ведучі: судовий експерт і міжнародний арбітр Г. Г. Пампуха та канд. психол. наук Н. В. Алікіна. Журнал нагадує, що експертизу замовляють в атестованих судових експертів.

16.03.2021

У Держприкордонслужбі з 2017 року за допомогою поліграфа перевірили 1710 прикордонників[4]

У Державній прикордонній службі України з 2017 року на поліграфі перевірили 1710 прикордонників; опитування проводять лише добровільно, щоб запобігати корупційним і кадровим ризикам. Правовою основою названо ч. 2 ст. 28 Конституції та доповнену ст. 23 Закону «Про Державну прикордонну службу України». У лютому 2017 року створено відділ поліграфологічних досліджень, Посольство США передало 5 поліграфів і фінансувало навчання. У травні–липні 2020 року поліграфологи відомства пройшли курс тренерів в Академії патрульної поліції. Законопроєкт № 7193 про поліграф відкликано 29.08.2019.

26.03.2021

Суддя ККС ВС висвітлив питання стосовно доказів і доказування у кримінальному провадженні[5]

25 березня 2021 року суддя ККС ВС Сергій Фомін провів вебінар «Докази і доказування у кримінальному провадженні в суді першої інстанції», організований Верховним Судом, Асоціацією розвитку суддівського самоврядування України та Асоціацією правників України. Він розглянув належного суб'єкта як передумову допустимості доказів. За постановою об'єднаної палати ККС ВС від 22 лютого 2021 року у справі № 754/7061/15 рішення про призначення прокурора чи групи прокурорів має бути оформлене постановою; її відсутність робить зібрані докази недопустимими. Ішлося й про допустимість експертних досліджень.

19.04.2021

Американська поліграфологічна асоціація сформулювала офіційне повідомлення, що 19 квітня 2021 року виповнилося 100 років прототипу класичного поліграфа в світі та народженню професії поліграфолога[6]

19 квітня 2021 року Американська поліграфологічна асоціація нагадала, що 19 квітня 1921 року поліцейський із Берклі, доктор філософії Джон А. Ларсон провів першу документально підтверджену польову перевірку підозрюваних на поліграфі; цю дату вважають початком професії поліграфолога. Описано «кардіопневмопсихограф» Ларсона з безперервним записом дихання й тиску, тест В. Марстона щодо Джеймса Фрая 10 червня 1922 року, появу стандарту Фрая та його заміну правилом Дауберта (1993). Редакція визнала помилковим своє давніше повідомлення про 29 березня як день поліграфолога.

REFERENCES

1. Konhresvumen Marsi Kaptur zaklykala prezydenta Zelenskoho vidnovyty svoi zoboviazannia shchodo reform v Ukraini. 13 bereznia 2021 roku proishov XI zizd partii "Sluha narodu". Reforma sudovoi ekspertyzy v Ukraini – "buksuie" [Congresswoman Marcy Kaptur Called on President Zelensky to Renew His Commitments to Reforms in Ukraine. The 11Th Congress of the "Servant of the People" Party Took Place on 13 March 2021. Forensic Examination Reform in Ukraine Is "Stalling"]. Sudovo-psykholo-

hichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 14 berez. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/4558-kongresvumen-marsi-kaptur-zaklikala-prezidenta-zelenskogo-vidnoviti-svoji-zobov-yazannya-shchodo-reform-v-ukrajini-13-bereznya-2021-roku-projshov-xi-z-jizd-partiji-sluga-narodu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Psykholoho-linhvistychna ekspertyza. Vebinar 20 hrudnia 2019 roku Nezalezhnoho Instytutu Sudovykh Ekspertyz [Psycholinguistic Examination. Webinar of the Independent Institute of Forensic Examinations of 20 December 2019]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 15 berez. URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/4569-psikhologo-lingvistichna-ekspertiza-vebinar-20-grudnya-2019-roku-nezalezhnogo-institutu-sudovikh-ekspertiz (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Psykholohichna ekspertyza. Vebinar 13 bereznia 2021 roku Nezalezhnoho Instytutu Sudovykh Ekspertyz: "Zakhyst chesti, hidnosti ta dilovoi reputatsii: mozhlyvosti sudovoi ekspertyzy" [Psychological Examination. Webinar of the Independent Institute of Forensic Examinations of 13 March 2021: "Protection of Honour, Dignity and Business Reputation: Possibilities of Forensic Examination"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 15 berez. URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/4568-psikhologichna-ekspertiza-vebinar-13-bereznya-2021-roku-nezalezhnogo-institutu-sudovikh-ekspertiz-zakhist-chesti-gidnosti-ta-dilovoji-reputatsiji-mozhlivosti-sudovoji-ekspertizi (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. U Derzhprykordonsluzhbi z 2017 roku za dopomohoiu polihrafa pereviryly 1710 prykordonnykiv [Since 2017, 1,710 Border Guards Have Been Tested Using the Polygraph in the State Border Guard Service]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 16 berez. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/4571-u-derzhprikordonsluzhbi-z-2017-roku-za-

dopomogoyu-poligrafa-perevirili-1710-prikordonnikiv (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Suddia KKS VS vysvitlyv pytannia stosovno dokaziv i dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni [A Judge of the Criminal Cassation Court of the Supreme Court Covered Issues of Evidence and Proof in Criminal Proceedings]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 26 berez. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/4662-suddya-kks-vs-visvitliv-pitannya-stosovno-dokaziv-i-dokazuvannya-u-kriminalnomu-provadzhenni (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Amerykanska polihrafolohichna asotsiatsiia sformuliuvala ofitsiine povidomlennia, shcho 19 kvitnia 2021 roku vypovnylosia 100 rokiv prototypu klasychnoho polihrafa v sviti ta narodzhenniu profesii polihrafoloha [The American Polygraph Association Issued an Official Statement That 19 April 2021 Marked 100 Years of the Prototype of the Classic Polygraph and the Birth of the Polygraph Examiner Profession]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 19 kvit. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/5864-amerikanska-poligrafologichna-asotsiatsiya-sformulyuvala-ofitsijne-povidomlennya-shcho-19-kvitnya-2021-roku-vipovnilosya-100-rokiv-prototipu-poligrafa-v-sviti-ta-narodzhennyu-profesiji-poligrafologa (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Розділ 3. Новини інженерної психології та психотехніки

ВЛАСНІ РОЗРОБКИ

Mobi-підлокітники Polygraph: серійний випуск

З січня 2019 року Mobi-підлокітники Polygraph виготовляють в Україні серійно-штучним способом. За півтора року виріб знайшов користувачів і в нашій країні, і за кордоном.

У липні 2020 року розробник, кандидат психологічних наук, доцент О. А. Назаров, підбив перші підсумки: у продажу дві моделі — перша і друга, ціна залишається доволі низькою. Головне призначення обладнання — зменшити статичне напруження в руках і верхній частині тіла обстежуваного під час дослідження на поліграфі. Це допомагає поліграфологу працювати ефективніше й уникати помилок, що виникають через порушення в роботі з обстежуваним. Використання підлокітників відповідає вимогам міжнародних стандартів ASTM International, зокрема E2386-04 (2017) [1].

Mobi-підлокітники Polygraph на офісних стільцях ISO [1]

Сама ідея пристосувань для рук досліджуваного не нова: уперше її висловив відомий американський поліграфолог Джон Рід. Мета була та сама — створити умови тестування, які не відволікають людину й не заважають їй зосередитися на запитаннях поліграфолога [1].

Обстежувана в кріслі з Mobi-підлокітниками Polygraph під час дослідження на поліграфі [1]

Підлокітники купують правоохоронні органи, державні установи, приватні компанії й поліграфологи, які працюють самостійно. За умови дотримання інструкцій на виріб надають гарантію 2 роки. Розробник наголошує: Mobi-підлокітники не конкурують зі стаціонарним поліграфологічним кріслом, а забезпечують мобільність фахівця, бо возити важке й габаритне крісло на виїзні тестування незручно [1].

REFERENCES

1. V Ukraine s yanvarya 2019 goda vypuskayutsya mobilnye prisposobleniya dlya provedeniya psikhofiziologicheskikh issledovaniy (testirovaniy) s primeneniem poligrafa - Mobi-podlokotniki Polygraph. Sudovo-psikhologichna ekspertiza. Zastosuvannya poligrafa i spetsialnikh znan v yuridichniy praktitsi : vebsayt. 2020. 28 lip. URL: https://expertize-journal.org.ua/ustatkuvannya-dlya-poligrafa/2388-v-ukraine-s-yanvarya-2019-goda-vypuskayutsya-mobilnye-prisposobleniya-dlya-proveden-

iya-psikhofiziologicheskikh-issledovanij-testirovanij-s-primeneniem-poligrafa-mobi-podlokotniki-polygraph (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

Читачі також шукають

- Реєстр методик проведення судових експертиз[1]
- Заява з показаннями свідка, засвідчена нотаріально: позиція Верховного Суду[2]
- 28 типових зразків заяв і клопотань до суду[3]
- Висновок експерта як доказ: правові позиції Верховного Суду[4]
- База правових позицій Верховного Суду[5]

СТАНЬТЕ АВТОРОМ ЖУРНАЛУ

Судова експертиза потребує дослідників, які не бояться складних запитань. Якщо ви науковець, судовий експерт, адвокат, психолог чи здобувач наукового ступеня, надсилайте свої статті до редакції: журнал публікує дослідження з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез наведено далі.

QR-код відкриває цей номер на сайті; архів усіх номерів[6].

ПОТРІБЕН СУДОВИЙ ЕКСПЕРТ?

Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією.

Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[7] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

REFERENCES

1. Reiestr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz [Register of Methodologies for Conducting Forensic Examinations]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/reestr-metodik-sud-expertiz (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Zaiava z pokazanniamy svidka, zasvidchena notarialno: pozytsiia Verkhovnoho Sudu [A Witness Statement Certified by a Notary: The Position of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5752-zayava-z-pokazannyami-svidka-pidpis-yakogo-zasvidchuetsya-notarialno-v-gpk-nadannya-pokazan-svidkiv-shlyakhom-posvidchennya-notariusom-ne-spriyae-vsebichnomu-zabezpechennyu-prava-uchasnikiv-spravi-staviti-pitannya-v-tsivilnomu-protsesi-pozitsiya-verkhovnogo-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. 28 typovykh zrazkiv zaiav i klopotan do sudu [28 Model Templates of Applications and Motions to the Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-

yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-ti-povi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vysnovok eksperta yak dokaz: pravovi pozytsii Verkhovnoho Sudu [Expert Opinion as Evidence: Legal Positions of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5121-pozitsiya-vs-visnovok-eksperta-ne-e-nalezhnim-ta-dopustimim-dokazom-yakshcho-u-nomu-ne-zaznacheno-shcho-ekspert-obiznanij-pro-kriminalnu-vidpovidalnist-za-zavidomo-nepravdivij-visovok-i-shcho-takij-visnovok-pidgotovleno-dlya-podannya-do-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Baza pravovykh pozytsii Verkhovnoho Sudu [Database of Legal Positions of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/baza-pravovykh-pozytsii-verkhovnoho-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Arkhiv nomeriv zhurnalu. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Вимоги до статей і тез авторів

ЗАГАЛЬНІ УМОВИ

1. Редакція розміщує статті й тези авторів у мережі Інтернет на офіційному сайті видання. Статті й тези в журналі публікуються безкоштовно.
2. Приймаються статті (до 15 аркушів) і наукові тези доповідей (до 5 аркушів) з тематики журналу, що не публікувалися й не подавалися до друку раніше. Надсилаючи текст, автор, якщо інше не передбачено угодою з редакцією, передає журналу право на виняткову публікацію роботи на безстроковий термін і зберігає право використовувати її текст у подальших працях з посиланням на першу публікацію в журналі.
3. Автор відповідає за зміст роботи, достовірність фактичних даних, цитат, власних імен і географічних назв, а також за відсутність у матеріалі даних, що не підлягають відкритій публікації.
4. Редакція може здійснювати наукове й літературне редагування, за потреби — рецензування, і має право відхилити матеріал, що не відповідає вимогам або тематиці видання, містить плагіат чи поданий із порушенням строку. Виявлений плагіат є безумовною підставою для відхилення.
5. Протягом тижня після отримання статті (тез) редакція повідомляє автора електронною поштою про прийняття матеріалу до публікації.

ОФОРМЛЕННЯ ПУБЛІКАЦІЇ

1. Індекс УДК[1]; відомості про авторів: прізвище, ім’я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, країна (для іноземних авторів). Прізвище та ім’я латиницею подають за офіційними правилами транслітерації[2].
2. Назва публікації стисло відображає її зміст; анотацію подають після назви мовою публікації та українською мовою.
3. Файл Microsoft Word: шрифт Times New Roman, кегль 14, інтервал 1,5, абзацний відступ

1,25 см, береги — 2 см. Рядки: УДК; ім'я та прізвище автора (праворуч, напівжирним); установа, науковий ступінь, вчене звання, посада; назва великими літерами (посередині); анотації; текст.

4. Посилання в тексті — у квадратних дужках із номером джерела і сторінкою, напр. [1, с. 25]; список використаних джерел — наприкінці тексту за ДСТУ 8302:2015. Інтернет-посилання супроводжуються повними адресами URL.
5. Ілюстрації, графіки й таблиці розміщують безпосередньо в тексті там, де вони потрібні за змістом.
6. Структура статті: постановка проблеми та її актуальність; зв'язок із науковими й практичними завданнями; аналіз останніх досліджень; невиріщені частини проблеми; мета; виклад основного матеріалу; висновки й перспективи. Структура тез: актуальність, мета, матеріали й методи, результати, висновки, список літератури.

ПОРЯДОК ПОДАННЯ

Статтю (тези) надсилають з дотриманням термінів виходу номерів[3] на електронну пошту заступника головного редактора за напрямом: психологічні науки — д-р психол. наук, професор Євдокимова Н. О. (yevdokymova@ukr.net); юридичні науки — д-р юрид. наук, професор Кириченко О. А. (alankir23@ukr.net), або головному редактору канд. психол. наук, доценту, ветерану війни — учаснику бойових дій, суб'єкту ветеранського підприємництва Назарову О. А. (nazarovua@ukr.net). Назва файлу: «прізвище_стаття» або «прізвище_тези», напр. Шевченко_стаття. Студенти (курсанти, слухачі) додають скан рецензії наукового керівника. Отримання матеріалів редакція підтверджує.

Authors from abroad prepare the paper according to the publication requirements of their country, add a short abstract in Ukrainian and send a Microsoft Word file to nazarovua@ukr.net named "surname_article" or "surname_theses".

Персональні дані авторів використовуються лише для внутрішніх завдань видання й не передаються стороннім особам; надсилання матеріалів означає згоду автора

на їх обробку відповідно до Закону України «Про захист персональних даних». Повний текст вимог — на сайті журналу[4].

REFERENCES

1. Universalna desiatkova klasyfikatsiia (UDK) : onlain-dovidnyk. Teacode. URL: https://teacode.com/online/udc (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Pro vporiadkuvannia transliteratsii ukrainskoho alfavitu latynytseiu : postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 27.01.2010 № 55. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Terminy vykhodu nomeriv. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/termini-vikhodu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (*Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice*). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509; префікс DOI 10.53672 (Crossref), DOI журналу 10.53672/ej.

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Внесений Державним комітетом телебачення і радіомовлення України до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції (свідоцтво серія ДК № 8355 від 09.06.2025; види діяльності: видавнича діяльність, розповсюдження видавничої продукції). Статус суб'єкта ветеранського підприємництва підтверджено витягом з Єдиного державного реєстру ветеранів війни від 31.10.2026 № 31102026-00003569 (Міністерство у справах ветеранів України)[3].

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі» (ТОВ «Інститут психологічної експертизи і поліграфа»); міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08[2].

Галузь: юридичні, психологічні науки. **Періодичність:** 1 раз на два місяці. **Мови видання:** українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ

Видання пройшло державну реєстрацію як онлайн-медіа та включене до Реєстру суб'єктів у сфері медіа відповідно до Закону України «Про медіа» (ідентифікатор медіа R40-05509). Види електронних видань, їхні вихідні відомості та правила їх розміщення визначає ДСТУ 7157:2010 «Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості»; на електронні видання поширюються також ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» і ДСТУ 4861:2007 «Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості».

МЕТА, ГАЛУЗЬ І ПРОБЛЕМАТИКА

Журнал спрямований на втілення в Україні європейських практик наукової самоорганізації, згуртування вітчизняної професійної спільноти науковців, психологів, поліграфологів, правознавців і судових експертів навколо обговорення актуальних теоретико-прикладних проблем спеціальних знань, які застосовуються в юридичній діяльності, зокрема тих, що перебувають у стадії наукової розробки.

Видання присвячене питанням теорії і практики судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній діяльності, сучасному судочинстві, навчанні, тренінгу, формуванню професійно важливих якостей представників юридичних професій (експертів, слідчих, суддів, прокурорів, адвокатів, юристів). До журналу приймаються статті проблемного характеру з цивільного, адміністративного, кримінального, кримінального процесуального та інших галузей права, а також із судової психології та інших напрямів психологічної науки, пов'язаних із судово-психологічною експертизою, використанням поліграфа і спеціальних знань у юридичній практиці. Редакція запрошує до співпраці докторів і кандидатів наук, молодих учених, а також усіх, хто займається науково-практичною діяльністю з цієї проблематики.

The journal is devoted to topical issues of the theory and practice of forensic psychological examination,

the use of the polygraph and other special knowledge in legal activities, modern legal proceedings, education and training of representatives of legal professions (experts, investigators, judges, prosecutors, attorneys, lawyers).

СТРУКТУРА ВИДАННЯ (ЗА ПОЛОЖЕННЯМ ПРО ЖУРНАЛ)

- Реферати, анотації та бібліографічні описи щодо застосування спеціальних знань: новини науки та прикладної діяльності; міжнародний досвід і співробітництво.
- Наукові публікації (статті): теорія та історія застосування спеціальних знань; судово-психологічна експертиза: методичні підходи до вирішення завдань; проблемні аспекти застосування поліграфа; правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності; точка зору фахівця; юридична практика; інновації наукової школи юриспруденції професора Аланкіра; сторінка вченого.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

This publication practices a policy of immediate open access to published content, upholding the principles of the free flow of scientific information and the global exchange of knowledge.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал створено у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа як ефективних інструментів сучасної психологічної науки у вирішенні найвідповідальніших правових проблем і ситуацій, а також використання інших напрямів спеціальних знань у юридичній практиці (економічних, товарознавчих, медичних, військових, криміналістичних тощо). Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання в міжнародній базі періодичних видань.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Журнал включено до інтернет-баз даних наукових видань, державних реєстрів медіа та бібліотек:

- Реєстр суб'єктів у сфері медіа (Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення), ідентифікатор медіа R40-05509[4]
- Google Scholar (Google Академія)[5]
- ISSN International Centre — ISSN Portal, запис 2521-1463[6]
- Crossref — член-реєстрант DOI, префікс 10.53672[7]
- Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ)[8]
- Polska Bibliografia Naukowa (PBN)[9]

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62.
Mailing address: Khreshchatyk Str. 22, P.O. Box V-62, Kyiv-1, 01001, Ukraine.

Засновник — видавець (з усіх питань діяльності журналу): канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович; тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net.

Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна, тел. +38 (050) 493-72-81, e-mail: yevdokymova@ukr.net; д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович, тел. +38 (068) 760-60-26, e-mail: alankir23@ukr.net.

Сайт: expertize-journal.org.ua[10]; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

Електронна сторінка цього номера[1]. Джерело відомостей: сторінка «Про реферативно-наукове видання» на сайті журналу[3].

REFERENCES

1. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2021. № 2 (37). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.2.2021. URL: https://expert-

ize-journal.org.ua/nomera/19803-2021-2-37 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kyiv International Forensic Institute of Psychological Examination and Polygraph Research] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vytiah z Reiestru subiektiv u sferi media shchodo online media "Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi" (identyfikator media R40-05509). Natsionalna rada Ukrainy z pytan telebachennia i radiomovlennia. URL: https://drive.google.com/file/d/1YG1vbKwA5qQ2HXbKIKXVNeZs4tcUPtaw/view (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : profil u Google Akademii (Google Scholar). URL: https://scholar.google.com/citations?user=EaNiTNMAAAAJ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys ISSN 2521-1463. ISSN Portal. ISSN International Centre. URL: https://portal.issn.org/resource/ISSN/2521-1463 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys zhurnalu v Crossref (prefiks DOI 10.53672). DOI: https://doi.org/10.53672/ej. [in Ukrainian].

8. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys u Reiestri naukovykh vydan Ukrainy. UkrINTEI. URL: http://nfv.ukrintei.ua/view/614090f159cc1d06af650872 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

9. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys u Polska Bibliografia Naukowa (PBN). URL: https://pbn.nauka.gov.pl/core/#/journal/view/648237294097070b7dded6b3/9b3b60a2-d524-45ec-8e49-95ff3cacdb78 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

10. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал

2021, № 2 (37) (березень – квітень 2021 р.)

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 68 с.

Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua